

Tien korte exempelen, over gewone mensen, arm en rijk, jong en oud, allemaal bedoeld om er een godsdienstige waarheid mee te verduidelijken. Zie over exempelen en mirakels Wereld in woorden pag. 302 e.v.

1. Van enen brueder in welkes hande die kroemen verwandelt weren in peerlen

Het was des cloesters regel dat wanneer die broeders ter tafelen saten ende de maltijt ghedaen was, dat sie sorchvoldelike vergaderden ende eten die croemen die van den brocken broedes vielen, op dat sie van dese versumenysse niet schuldich ghevonden en worden voer Gode. Ende het gheviel op enen dach dat een broeder, een sorchvoldich bewaerre sijnre conscienciën, was sittende ter tafelen mytten anderen broederen. Doe die maeltijt ghedaen was, hielt hie die croeme die hie naeder ghewoenten vergadert hadde, besloeten in sijnre hant, ende myt groeter sueticheit des herten toe hoerde hie totter lexen, meer eer dat hie sie at, soe waert die lexe haestelike gheeyndet, doe die prioer een teiken gaf. Die broeder verscrickede doe hie tot hem selven quam, ende bekande myt groeten anxte sijne scolt. Wat solde hie nochtans doen? Ten was hem niet gheerloft wech te werpen noch te eten. In beiden sijden was perikel der onghehoersamheit. Hie hielt sie besloeten in sijne hant, denckende dat dese scholt der versuymenysse niet afghewasschen en mochte weerden dan overmids bichte ende penitencie.

Doe dan naeder graciën dat teiken des bichtes ghedaen was, toech he den prioer over sijde, ende badt verghifnysse, vallende in sijn aensichte apenbaerende sijne versumenysse myt groeter eenvoldicheit sijns herten. Die pryoyer berispede sijne scholt, alset reden was, ende vraghede wat hie mytten croemen ghedaen hadde. Hie sechde: 'Here, hier sijn sie in onser hant'. Ende also die pryoyer gheboet dat hie sie toenen solde, soe loec hi sijn hant op. Ende sie: in sijnre hant sijn ghevonden voer die croemen die alre costelixste duerbaer ghesteenten.

Meer wat wene wij war om wolde die almechtighe God alsoe gloriosen myrakel doen in alsoe cleinen dinghen, dan dattet allen menschen apenbaer solde wesen hoe seer dat hem die broeders behaghen in vergaderinghen, die vuerich sijn van gheeste, die om sijnen anxte wille niet allene myt sorchvoldicheit holden die meeste gheboede, maer oec die mynneste gheboede.

2. Het was een joncfrouwe, die was zeer boze ende oncuysch, also dat si sundichden mit haren vader. Ende doe die moeder des ghewair wert, doe scout si die dochter daer om. Doe wert die dochter toornich ende vermoorde heymelic die moeder. Doe die vader dat vernam, doe wert hi grootlic toornich op die dochter, also dat si hem oec al slapende vermoerde, ende liep en wech ende wert een openbaer sundersse. Doe quam si eens in eenre kerken, daer men predicte vander ontfarmherticheit Ons Heren. Doe begon den haer hare sunden te berouwen, ende ghinc totten broeder mit groten berouwe van hoeren zunden, ende biechte alle haer zunden, ende sprac: 'Here, is die ontfarmherticheit Ons Heren also groot als ghi gheseit hebt, so settet mi boete voer mine zunden; die wil ic gheerne doen op die ontfarmherticheit Ons Liefs Heren, want ic gansen hope daer toe heb.'

Doe sprac die priester: 'Coemt weder tot mi naden middaghe. Ic wil mi bedencken wat ic u mach setten: u zunden sijn soe groot; ghi behoefet wel goets raets.' Doe sprac si: 'O lieve here, twivelt u van mijnre zalicheit?' 'Neent,' sprac hi, 'mer ic sette u voer uwe zunde dat ghi mijns beydet tot dat ic ghegheten heb.' Die wile dat die broeder at, soe had si soe groten rouwe, dat si starf. Doe die broeder dat vernam, doe wert hi zeer bedroeft daer om, ende bat al den ghemenen volke dat si Onzen Lieven Here baden dat Hi hem openbaerde in wat punten dat die ziel waer. Doe quam een stemme van den hemel ende sprac: 'Ghi en dorvet voer hoer niet bidden; si en behoeves niet, mer si mach bet voer u bidden, want si is in hemelrijc.'

3. Het was een rijcman, een jonghelinc, die hadde een zacht leven inder werlt. Ende hi gaf alle dinc over ende voer in een cloester ende wert een monic. Daer na doe hi der goeder spisen ontberen moste ende den goeden dranc, doe woude hi weder uutlopen: die dranc dochte hem te dunne ende dat broot te grof, dat wermoes te maegher, dat stro te hert, die cleder te scherp, die slaep te cort, die tijt te lanc, die arbeit te swaer, der ghehoersamheit te vele. Hi woude daer ummer weder uut.

Doe wert hi ghenomen inden gheest ende wert ghevoert in die helle. Daer wert ghebrocht eens riken mans ziel, die hadde al sijn leven sijn lijf wel gheploeghen. Die wert voer Lucifer mit pipen ende mit bonghen ghebrocht, also hi ghewoen was inder werlt. Doe namen die viande hem, ende setten hem op enen ijseren stoel, als hi ghewoen was, die was gloyende ende bernende als een vuer. Doe sprac Lucifer: 'Schenct hem drincken vanden besten wijn, als hi ghewoen is'. Doe namen si heet swevel ende pec, ende gotent hem inden hals, also dattet hem tot allen leden uutwoet. Doe sprac Lucifer: 'Haelt hem speellude; laet hem vrolic maken, als hi ghewoen is'. Doe quamen daer vianden mit vuerighen basunen, ende bliesen hem tot beyde sinen oren in, also dat hem die vlamme uut woet tot beyden sinen oren ende oghen. Doe sprac Lucifer: 'Legt hem op een zacht bedde ende schoen vrouwen bi hem, als hi ghewoen is'. Doe namen si hem ende worpen hem op een heet vueren bedde, dat vol swevels ende pecs was. Doe quamen daer slanghen ende wonden hem in sinen hals, ende grote breede wormen croepen hem inden monde.

Doe dese jonghe monic dit hadde ghesien, dese grote pine, doe quam hi weder tot hem selven. Ende al dat hem te voeren zuer was, dat docht hem nu licht, ende voert aen en zocht hi niet meer sijns selves ghemac.

4. Het waren up eenen tijt een paer volcs, een goet man ende een eerbaer vrouwe in huwelicke. Ende en hadden maer een kint, eenen eenighen sone, ende sochten om een goet huwelic te doene. Ende vonden eens goet mans dochter, ende hieschense te huwelicke om haren sone. Men wilde de dochter niet consenteren, ten ware dat sij haren sone veel goets ghaven te huwelicke. Sij seiden tot haren sone dat sij hem lief hadden, ende dat sij hem al haer lieder goet up draghen souden, ende hij saude hem lieden hauden. Sij sauden gaen huut ende in, ende dienen Onsen Heere, ende en hebben niet vele te besurchghene in haer houde

daghen, dat sij dan mochten ghemac hebben ende leven aldus in groeten payse. De sone belofdet hem lieden te houdene. Hij trac te huwelicke.

Als sij een poese in huwelicke gheweest hadden, so wart vader ende moeder de onweertste vanden huus, ende dat sonderlinghe metten wive. Sou begheerde an haren man dat men hem lieden een huus hueren soude: sou en conste hem lieden alden dach niet ghesien, ende seide men soude hem lieden ghenouch doen hebben. Daer wart een huus ghehuert. Sij ghingher in wonen, ende men dede hem lieden dat sij van noede hadden, harde soberlic, so dat sij aermelic ghededen.

Up eenen tijt so vernam de moeder dat thaer soons goede spise saude bereet sijn. Sou seit haren man, ende seide: 'Gaet daer heten. Ic en ghever niet omme. Ic sal lichte ghedoen'. Hij ghinc daer waert. Hij clopte. Men lieten in. Also saen als de sone gheware wart dat sijn vader daer was, hij dede de spise besteden. De vader quam in; de sone vraechde wat hem gheliefde. De vader seide: 'Ic comme met hu heten. Ic meene dat ghij wat goets bereet hebt'. De sone seide: 'Seker vader, hier en es niet goets bereet'. De vader ghinc wech.

De sone dede de versche spise voert bringhen, die hij hadde doen bereeden. Ende deerste mont vul die hij sneet, waende hij in sinen mont steken. Het verkeerde in een leelicke groete padde, ende slouch haer voer voeten boven an sinen mont, ende bleef also metten live an sinen mont hanghende. Hij wart vullic peinsende dat wrake was. Men conste niet af vercrighen, wat mer toe dede.

Hij sant om den eertschen dyake ende ghincker af te biechten. De biechtheere stelde hem in penitenciën, dat hij saude gaen in midden de stede, ende datmen alle de kinderen vergaderen saude, dat sij de wrake sauden sien, om exempel daer an te nemen dat sij goet sauden sijn jeghen vader ende moeder. Ende wanneer dat de man hat, so moeste de padde met heten. Ende als de padde niet ghenouch gheten en hadde, so dause hem so stijf, dat hij niet ghedurere en conste, men moeste haer weder spijsen doen hebben, tot dat sou ghenouch gheten hadde. Dese padde bleef alteens an sinen mont hanghende. Hij drouchse wel XIII jaer. Menich mensche sachse. Hij was te Parijs ghesien metter padde an sinen mont hanghende.

5. Een schoen mirakel van een maeldere hoe hi leerde malen sprinchanen.

Een maelre die sijnre konsten een groot meester was, soude op een tijt malen die hystorie vander alder heylichster joffrou Sinte Barbaren. Ende als hi quam daer toe dat hi maken soude hoe dat des sceepers scape verwandelt waren in sprinkellen, so hadde hi vergheten die sceppenes des dierkens. Waer om hi viel op sine knyen ende bat der edelder bruyt Cristi dat si hem woude toenen die sceppenesse des dierkens. Ende als hi was in sinen ghebede, so quam ter stont een sprinkel ende spranc voer hem, also dat hi dat dierken nam ende besaecht wel ende leyt daer na in een doese wel toe besloten, ende also maecte hi voert die ystorie. Ende hi maecte de dierkens also profecteleec, dat eenen yegheleecken diese sach, docht recht of si leefden. Daer na als dit ghesciet was, soe loec de maelre sijn doese op om te besiene dat voerscreven dierken. Ende hi en vant daer niet inne.

6. Van enen scolierkene die een lesse singhen soude te mettene.

Men leest dat was een scolierken, die een lesse soude singhen op enen kersnacht. Ende die schoolmeester hadde den scolierken gheseyt, dat een kindeken soude worden gheboren van eenre maghet, daer men den dienst af houden soude. Dit schoolkint was onnoesel, ende peysde, hoe hij dat kindeken soude moghen sie, daer men soe veel blijscapen ende feesten af hielt. Het gheviel dat dit kint des nachts een lesse singhen soude in die kerke, ende het hoorde een kindeken weenen. Ende hi sach, dat kindeken lach opten outaer. Ende soe wanneer dat dit scolierken sanc, soe screyde dat kindeken, dat daer lach opten outaer in doexken ghewonden. Ten lesten soe sach tscolierken soe vele op dat kindeken, dat sijn lesse qualic sanc. Die meester waert gram, om dat tscolierken soe qualijc sanc, ende hieten voer hem sien, oft hi souden slaen. Tscolierken sanc vast voert, ende dat kindeken screyde, soe dat scolierken weder qualijc sanc. Doe nam die meester sijn hant, ende gaf den scolierken enen slach. Ende doen soe seyde tscolierken: 'Lieve meester, ic en can mijn lesse niet bat ghesinghen om des kindekens wille, daer ghi ons af hebt gheseyt, want het leedt en screyt opten outaer, ghewonden in doexken. Ende als ic singhe, soe screyt.' Die meester seyde: 'Waer leet dat kindeken? Gaet ende wijset mij!' Dat scolierken seyde: 'Opten outaer leghet, in doexkens ghewonden.' Doe seyde die meester toten scolierkene: 'Bidt den kinde, dat hij mijns ontferme, want ghij sijt beter dan ic.' Amen.

7. Het waeren twe schoemakers in eenre stat, die bi een woenden. Die een hadde wijf ende kynder, vader ende moeder, ende ghyneck dagelixs te kerken, ende voeden si al naest Gade mit sinen handen. Die ander was een beter werck man, ende en gynck niet toe kerken, mer arbeiden oec des sonendages. Nochtant en konde hi hem alleen selven niet ghevueden. Dese benyden sinen naber, ende condes niet gheliden, ende sprack hem eens toe in tornigen moede aldus: 'Wen bustu aldus rick worden? Ic arbeide meer tyds dan du, nochtant blive ic in armoeden.' Doe antwoerden die ierste ende seechde: 'Ic vynde enen schat inder eerden, ende daer warde ic al lenselen rike van. Mer wiltu, ic wil di medenemen, ende wat wi vynden dat wil ic mitti half deilen.' Den anderen behaegeden dit wael, ende volgeden hem alle morghen, als hi toe kerken gynck, alsoe dat on oec God benediden ende rick maeckten. Doe seide die guede raets man: 'Siestu wael, broeder, woe voel dinre sielen ende dinen guede ghebaetet heeft myn bedrieghen? Want gheloves my, ic en heb golt noch sylver inder eerden gevonden, daer ic rick mede geworden bun. Mer ic heb gevolcht der leer Ons Heren, die seghet: "Suekt ierst dat rick Gads ende Sin gerechticheit, ende alle dese dyngen sullen u toe gheworpen werden." Ende hier mede heb ic di bedraeghen. Ende siet, ic en heb niet sonder sake gearbeit, wanttu hebsten ghevonden ende bust rick geworden.' Van desen gueden schoemaker maecten naemaels die patriarche enen priester om sinre doechden wil, want hi was wael geleert.

8. Daer wert eens eenen broeder gesonden om boter te coopen en comende met de boter voorby een schare boeren, die al ront dansten, meynende dat sy penitentie deden, dacht: 'Ick wil mede doen' ende namp syn boter en stack die tussen syn cappe op sijn borst, en begost soo mede te dansen. Het dansen gedaen synde, ginck naert clooster. Den abt vraechden hen: 'Broeder, waer hebt gy soo lange geweest?' Hy antworde: 'Vader, vergevet my, ick sach de menschen met sulckenen iver penitentie doen, en ick heb mede gedaen.' Den abt seyde: 'Waer hebt gy u boter gelaten?' En treckende die uut synen boesem, was verandert in een schoon crucifix, dat noch bewaert wort.

9. Het was een vrouwe, die had al hoer sunden ghebiecht sonder een sunde; die en dorste si van scaemten niet biechten. Si ghinc ligghen voer een outaer ende screyede zeer voer die zunde die si niet ghebiecht en hadde. Doe sach die priester dat die duvel stont boven der vrouwen, ende lachte ende hadde grote feeste. Doe ghinc hi tot hem ende beswoer hem bi den name Ons Heren Jhesu Cristi, dat hi hem berechtete waer om dat hi so seer blide waer. Doe sprac die duvel: 'Ic verblide mi daer om, dat dese vrouwe al screyende ter hellen varen wil, want si heeft een heymelike sunde, die si niet biechten en wil, ende waent dat sise ofwasschen sal mit tranen sonder biechten, dat doch niet wesen en mach.' Doe riet de priester der vrouwen dat si de zunde biechten soude, dat si doe oec dede. Doe voer die duvel bedroeft van daer.

10. Daer was een christen mensch, den welken een jaer een huys huerden, en daer in sijnde, had hij een crucifix genagelt in sijn kamer. Doen dat jaer om was, soe vergat hij dat cruys aenden muer mede te dragen, en daer quamp eenen joden die dat huys huerden. Doen gebeurde dat hij enen anderen joden genoot hadde, en den gast om siende, sach dat crucifix. Doen wert hij toornich. Den weert swoer dat hij vant cruys niet en wist. Den joden ginck wech en seydet aan allen de joden. Doen quamen sij al int huys en joegen den weert ten huysen uut, en namen dat belt en marteliden dat als Christus gemartelit wert. Sij bondent aende calom en setten hem een doorne croon op sijn hoofd. Sij verbonden hem sijn oogen en sloegen hem in sijnen heiligen hals en aen sijn heilige wangen. Ten lesten namen sij een speir en staken in sijn hert. Doen liep daer water en bloet uut, soo veel datter een vat vol wert, dat sij daer onder hadden geset. Doen waren de joden verwondert, en bestreken hun siecken daer mede, de welke al genasen. Doen gingen sij bijden busscop, en vertelden hem watter geschiet was. Dit geschieden drij hondert jaren naer de geboorte Ons Heeren, en allen de joden bekeerden hun en werden al gedoopt. En den busscop dede timmeren een kercke daer al dat heilige bloet in bewaert wert.

Bron: C.G.N. de Vooyts (ed.), *Middel nederlandse stichtelijke exempelen*. Zwolle 1953.